

Sygn. akt I ACa 433/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Zbigniew Grzywaczewski
Sędzia:	SA Jolanta Terlecka
Sędzia:	SA Alicja Surdy (spr.)
Protokolant	st.sekr.sądowy Dorota Kabala

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2013 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa K. Z. i J. Z.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu

z dnia 26 lutego 2013 r., sygn. akt I C 454/12

I. oddała apelację;

II. zasądza od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz powodów K. Z. i J. Z. kwoty po 1.800 (tysiąc osiemset) złotych na rzecz każdego z nich tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 433/13

UZASADNIENIE

W sprawie z powództwa K. Z. i J. Z. przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W. o zadośćuczynienie i rentę Sąd Okręgowy w Radomiu wyrokiem z dnia 26 lutego 2013 r. zasądził od pozwanego na rzecz powódki K. Z. zadośćuczynienie w kwocie 70.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 lipca 2012 r. i rentę w kwocie po 400 zł płatną począwszy od dnia 22 marca 2012 r. a na rzecz powoda J. Z. zadośćuczynienie w kwocie 80.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 lipca 2012 r. i rentę w kwocie po 400 zł płatną począwszy od dnia 22 marca 2012 r.,

w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Zasadził od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwoty po 4.100 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania i nakazał ściągnąć od pozwanego (...) na rzecz Skarbu Państwa kwotę 6.980 zł tytułem nieuiszczonej części opłat sądowych od pozwu.

W pozwie z dnia 22 marca 2012 r. powodowie, K. Z.

i J. Z., w związku z wypadkiem komunikacyjnym z dnia (...)r., wnosili o zasądzenie od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz każdego z powodów: na podstawie art. 445 § 1 k.c. oraz art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienia w łącznej kwocie 150.000 zł i na podstawie art. 446 § 2 k.c. renty w kwocie po 1.000 złotych miesięcznie oraz kosztów procesu.

Pozwany (...) Spółka Akcyjna w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył co następuje:

W dniu (...)r. w miejscowości R. doszło do wypadku komunikacyjnego, którego sprawcą był kierujący pojazdem marki C. (...) o numerze rejestracyjnym (...) M. Z., ojciec małoletnich powodów. Fakt popełnienia przez M. Z. przestępstwa z art. 177 k.k. został stwierdzony prawomocnym wyrokiem skazującym, który zapadł w dniu (...)r. w sprawie II K(...) Sądu Rejonowego w K.. Właściciel pojazdu, którym kierował M. Z. miał zawartą z pozwanym zakładem ubezpieczeń umowę obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych wprawianych w ruch za pomocą sił przyrody.

Powodowie K. Z. i J. Z. oraz ich matka A. Z., żona sprawcy wypadku, uczestniczyli w wypadku będąc pasażerami przedmiotowego pojazdu. A. Z. zmarła na skutek odniesionych w wypadku obrażeń. Małoletni powodowie bezpośrednio po wypadku zostali przewiezieni do Wojewódzkiego Szpitala (...)

w K.. Powódkę K. Z. przyjęto na Oddział (...), gdzie rozpoznano u niej contusio thoracis et columnae vertebralis reg. cervicalis, commotio cerebri. Powódka była hospitalizowana do dnia (...)r. Powoda J. Z. przyjęto natomiast na Oddział (...), gdzie przebywał do dnia (...). Następnie przeniesiono powoda na Oddział (...), z którego został wypisany do domu w dniu (...)r. U małoletniego powoda rozpoznano ciężki uraz czaszkowo - mózgowy (urazowy obrzęk mózgu), ogniska stłuczenia prawego płata czołowego, złamanie podstawy przedniego dołu czaszki po stronie prawej z wgnieceniem wyłamane fragmentu kostnego do oczodołu, ran otwartych okolicy czołowej oraz krwiaka okularowego prawego oka.

W chwili wypadku powódka K. Z. miała(...)lat,

a powód J. Z. (...) lata. Powodowie bardzo przeżywają śmierć swojej matki A. Z., która opiekowała się nimi na co dzień, tęsknią za nią. Powód J. Z. tęsknił za matką w szczególności bezpośrednio po wypadku, pytał o nią, płakał. K. Z. wspomina matkę, często płacze. W latach szkolnych (...) oraz (...) uczęszczała do Szkoły Podstawowej nr (...) w R., gdzie w związku ze śmiercią matki objęta została pomocą psychologiczną. Miała ona trudności w przeżywaniu żałoby po śmierci matki, nie chciała o tym rozmawiać. Sytuacja ta dezorganizowała u powódki przebieg nauki szkolnej. Obecnie oboje małoletni powodowie mieszkają z ojcem M. Z.. Do (...)r. mieszkali u swoich dziadków macierzystych M. M. i Z. M.. Powódka K. Z. jest uczennicą (...), uczęszcza na korepetycje z chemii oraz matematyki. Powód J. Z. obecnie jest uczniem klasy (...), w roku szkolnym (...) uczęszczał do przedszkola. Powodowie pobierają z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych rentę rodzinną.

Powodowie zgłosili szkodę pozwanemu (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.. W toku przeprowadzonego postępowania likwidacyjnego ubezpieczyciel wypłacił na rzecz powódki K. Z. łącznie kwotę 6.500 zł zaś na rzecz powoda J. Z. łącznie kwotę 11.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.

Odnosząc się do ustalonego stanu faktycznego i roszczenia powodów

o zasądzenie zadośćuczynienia, Sąd Okręgowy wskazał, że powodowie dochodzą zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę na podstawie art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 444 § 1 k.c. w związku z uszkodzeniami ciała i rozstrojem zdrowia, których doznali na skutek wypadku oraz na podstawie art. art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. w związku z naruszeniem ich dóbr osobistych będącym następstwem śmierci ich matki wskutek deliktu. Podkreślił, że przedmiotowy wypadek miał miejsce w dniu (...)r., to jest przed wejściem w życie § 4 art. 446 k.c., na podstawie którego sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Jednak w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Szczególna więź emocjonalna między członkami rodziny, tj. taka, której zerwanie powoduje ból, cierpienie, rodzi poczucie krzywdy, pozostaje bowiem pod ochroną przewidzianą w art. 23 i 24 k.c. Osoba dochodząca roszczenia na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. powinna zatem wykazać istnienie tego rodzaju więzi, stanowiącej jej dobro osobiste podlegające ochronie (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r., III CZP 76/10, opubl. Biul. SN 2010/10/11, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 31/11, opubl. Biul. SN 2011/7/9).

Ustalając wysokość należnego powodom zadośćuczynienia z tytułu wywołanego wskutek wypadku komunikacyjnego, któremu powodowie ulegli w dniu (...)r., uszkodzenia ciała i rozstroju zdrowia (art. 445 § 1 k.c.), Sąd wziął pod uwagę ich właściwości i warunki osobiste, tj. wiek, stan zdrowia, a przede wszystkim stopień uciążliwości i cierpien fizycznych i psychicznych związanych z uszkodzeniem ciała, leczeniem oraz ewentualnych negatywnych skutków na przyszłość. Podkreślił, że przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, iż na skutek wypadku powódka K. Z. doznała wstrząsu mózgu. Po wypadku była hospitalizowana przez 5 dni, przez dwa lata korzystała z terapii psychologicznej. Natomiast powód J. Z. na skutek wypadku doznał szeregu ciężkich obrażeń głowy, w tym pęknięcia podstawy czaszki. Przebywał w szpitalu przez (...)

W okolicznościach sprawy nie budziło też wątpliwości Sądu, że czyn niedozwolony, którego następstwem była śmierć A. Z., matki powodów K. Z. i J. Z. był źródłem krzywdy powodów polegającej na naruszeniu ich dobra osobistego poprzez zerwanie więzi emocjonalnej z najbliższą im osobą. Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego, śmierć matki była dla powodów szczególnie dotkliwa, powodowała u nich ból, cierpienie i lęki. Powodowie utracili możliwość wzrastania w pełnej rodzinie. Powódka K. Z. często wspomina matkę, płacze. Przez okres dwóch lat po wypadku pozostawała pod opieką szkolnego psychologa. Powód J. Z. w chwili wypadku miał(...)i był szczególnie związany z matką, która sprawowała wówczas nad im bezpośrednią opiekę.

Mając powyższe ustalenia i rozważania na względzie Sąd Okręgowy uznał za zasadne przyznanie powódce K. Z. na podstawie art. 445 § 1 k.c., w związku z doznanymi przez nią obrażeniami zadośćuczynienia w kwocie 41.500 zł., a na rzecz powoda J. Z. w kwocie 51.000 zł, które to kwoty pomniejszył odpowiednio o wypłacone z tego tytułu przez pozwanego kwoty: powódce – 6.500 zł i powodowi - 11.000 zł. Natomiast tytułem należnego na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienia Sąd, biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, przyznał kwotę 35.000 zł na rzecz powódki K. Z. oraz kwotę 40.000 zł na rzecz powoda J. Z.. Uznał, że sumy te stanowią będą dla powodów realnie odczuwalną wartość ekonomiczną i dalej idące żądania oddalił jako nieuzasadnione.

O odsetkach od zasądzonych kwot zadośćuczynienia Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c. Podzielił stanowisko powodów, że świadczenie zadośćuczynienia za krzywdę staje się wymagalne po wezwaniu ubezpieczyciela przez poszkodowanego do spełnienia świadczenia (art. 455 § 1 k.c.) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 434/09, Lex nr 602683, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2011 r., I PK 145/10, Lex nr 794777). Wskazał jednocześnie, że zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim

Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. 2003 r., Nr 124, poz. 1152 ze zm.) zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie

w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie. Powodowie zgłosili szkodę pozwanemu ubezpieczycielowi, jednakże nie sprecyzowali wówczas swoich roszczeń. Dopiero w pozwie powodowie dokładnie określili swoje żądania, a zatem od chwili doręczenia pozwanemu pozwu to jest od dnia (...)r. liczyć należy trzydziestodniowy termin do wypłaty świadczenia. W tym czasie (...)nie dokonał żadnej wypłaty na rzecz powodów,
a więc od dnia 15 lipca 2012 r. pozostawał w zwłoce i od tego dnia należało zasądzić odsetki ustawowe od kwot zadośćuczynienia.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. (punkty VI i VII wyroku). Uznając, iż określenie należnej powodom sumy zadośćuczynienia zależało od oceny Sądu oraz ze względów słuszności Sąd włożył na pozwanego obowiązek zwrotu kosztów procesu na rzecz powodów. Na zasądzone od pozwanego na rzecz powódki K. Z. i powoda J. Z. koszty procesu w kwotach 4.100 zł składają się koszty zastępstwa procesowego adwokata od zasądzanego świadczenia w kwocie 3.600 zł ustalone na podstawie stawki określonej w § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163 poz. 1348 ze zm.) oraz kwoty 500 zł tytułem poniesionej częściowo przez powodów opłaty od pozwu.

Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. 2010 r., Nr 90, poz. 594 ze zm.) Sąd w punkcie VIII wyroku, nakazał pobrać od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. łącznie kwotę 6.980 zł tytułem nieuiszczonych opłat od zasądzonych na rzecz powodów świadczeń.

W apelacji od wyroku pozwany (...) Spółka Akcyjna w W. zaskarżył wyrok w punktach I, III, VI, VII i VIII w zakresie zasądzającym zadośćuczynienie: na rzecz K. Z. ponad kwotę 35.000 zł i na rzecz J. Z. ponad kwotę 40.000 zł oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu i kosztach sądowych. Pozwany zarzucał:

1. Sprzeczne z zebrany materiał ustalenie, że, a strona powodowa udowodniła podstawę faktyczną uzasadniającą przyznanie zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych oraz jego wysokość, a strona pozwana nie wykazała skutecznie braku podstawy swojej odpowiedzialności;
2. Naruszenie przepisów prawa procesowego, tj.:
 - art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów prowadzące do uznania, że wskutek śmierci matki doszło do naruszenia dobra osobistego powodów w postaci więzi rodzinnej i uznanie, że w ustalonym stanie faktycznym odpowiednią sumę zadośćuczynienia należnego z tego tytułu K. Z. stanowi kwota 35.00 zł a J. Z. kwota 40.000 zł,
 - art. 328 § 2 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie przy rozstrzyganiu całego materiału dowodowego zebranego w sprawie;
3. Zarzut naruszenia prawa materialnego, a mianowicie:
 - art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie skutkujące niesłusznym uznaniem tych przepisów za podstawę odpowiedzialności pozwanego a nadto nieuwzględnienie zbyt młodego wieku osób poszkodowanych i przyznanie powodom zadośćuczynienia za naruszenie bliżej nie skonkretyzowanego dobra osobistego;
 - art. 822 k.c. w związku z art. 34 ustawy z dnia 23 maja 2003 r.

o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych Dz.U. 2013 r. 392 j.t.) poprzez przyjęcie, że pozwany ubezpieczyciel jest w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej wynikającej z obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych wprawianych w ruch siłami przyrody zobowiązany do kompensowania wszelkich następstw czynu posiadacza lub kierującego pojazdem mechanicznym, w tym także z wynikających z naruszenia dóbr osobistych;

- art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 817 k.c. i art. 363 § 2 k.c. przez niesłuszne zasądzenie odsetek od dnia następującego po upływie 30 dni od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, tj. od daty wcześniejszej niż data wyrokowania mimo, że roszczenie nie było wymagalne z braku podstawy prawnej i gdy wysokość zadośćuczynienia została ustalona dopiero w zaskarżonym wyroku.

We wnioskach apelacji pozwany (...)wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku przez obniżenie zadośćuczynienia zasądanego na rzecz K. Z. do kwoty 35.000 zł a na rzecz J. Z.

do kwoty 40.000 zł oraz dokonanie stosownej zmiany rozstrzygnięcia o kosztach, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

Apelacja pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. nie jest uzasadniona.

Pozwany nie podniósł skutecznie zarzutu naruszenia przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. Przepis art. 233 § 1 k.c. określa zasady oceny dowodów przez sąd, i jak przyjmuje orzecznictwo, jego postawienie wymaga wskazania przez skarżącego konkretnych zasad lub przepisów, które naruszył sąd przy ocenie poszczególnych, określonych dowodów. Apelujący

nie zarzuca by przez sąd przy ocenie konkretnych dowodów nie uwzględnił zasad logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego, całokształtu zebranego materiału dowodowego albo by przeprowadził określone dowody niezgodnie

z zasadami procedury cywilnej. Nie twierdzi też by wnioski wyprowadzone przez sąd przy ocenie dowodów nie stanowiły logicznej, zgodnej z doświadczeniem życiowym całości (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: października 2004 r., III CK 245/04, LEX nr 174185; z dnia 28 kwietnia 2004 r., V CK 398/03, LEX nr 174215; z dnia 9 grudnia 2009 r. IV CSK 290/09 LEX nr 560607).

Pozwany nie tyle kwestionuje dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę poszczególnych dowodów i zarzuca sprzeczność pomiędzy wnioskami wyprowadzonymi przez Sąd przy ich ocenie czy brak logicznego powiązania wniosków z zebrany materiałem, co generalnie kwestionuje przyjęcie

w ustalonym stanie faktycznym, że wskutek śmierci matki powodów

w następstwie czynu niedozwolonego zostały naruszone dobra osobiste powodów w postaci więzi rodzinnej. Nie wskazuje przy tym jakie zasady naruszył Sąd wywodząc na podstawie przeprowadzonych dowodów, że powodów łączyły

z matką silne więzi emocjonalne i uczuciowe, że z matką, która spełniała wobec nich większość czynności opiekuńczych i wychowawczych, łączyło się poczucie bezpieczeństwa powodów. Twierdzi jedynie, iż więź łącząca małoletnich

z matką, także z racji wieku powodów, nie była więzią, której zerwanie spowodowało ból, cierpienie i poczucie krzywdy w stopniu uzasadniającym przyjęcie, że więź ta stanowiła dobro osobiste powodów podlegające ochronie na podstawie art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Odnosi się zatem

do zastosowania prawa materialnego, który to zarzut został też sformułowany

w apelacji odrębnie.

Także zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. jest chybiony. Jak przyjmuje orzecznictwo ewentualne naruszenie powołanego przepisu nie ma z reguły bezpośredniego wpływu na treść wyroku, gdyż uzasadnienie sporządzane jest

po jego wydaniu. W konsekwencji zarzut ten może być usprawiedliwiony tylko w wyjątkowych okolicznościach, gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do jego wydania lub w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2009 r. I UK 129/09, LEX nr 558286; z dnia 8 października 2009 r. II CSK 153/09, LEX nr 553674). Uzasadnienie zaskarżonego wyroku takich uchybień nie zawiera, a wskazane w uzasadnieniu zarzutu nieuwzględnienie przez Sąd całego materiału dowodowego zebranego w sprawie, mogło by ewentualnie zostać powiązane z zarzutem naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. i rozważone, gdyby apelacja wskazywała poszczególne dowody pominięte przez Sąd Okręgowy, uwzględnienie których prowadziłyby do odmiennych od poczynionych ustaleń, w stopniu mającym wpływ na treść rozstrzygnięcia.

Należało tym samym z uwagi na powyższe uznać, że pozwany nie podważył skutecznie ustalonej przez Sąd Okręgowy podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, nie wykazał w szczególności by pozostawała w sprzeczności z zebrany w sprawie materiałem dowodowym. Zaś w ustalonym przez Sąd Okręgowy stanie faktycznym, który Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własny, nie są również uzasadnione podniesione w apelacji zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego.

Zarzucając naruszenie art. 448 k.c. w zw. z art. 23 k.c. i art. 24 k.c. pozwany kwestionuje przyjęty przez Sąd Okręgowy pogląd, zgodnie z którym spowodowanie śmierci osoby bliskiej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 116, poz. 731) mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c.

Jednak pogląd ten należy wbrew twierdzeniom apelującego, i mimo części krytycznych poglądów judykatury i doktryny, uznać za utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r.,

IV CSK 307/09, LEX nr 599865, uchwała z dnia 22 października 2010 r. III CZP 76/10, LEX nr 604152; uchwała z dnia 13 lipca 2011 r. III CZP 32/11, LEX

nr 852341 i nr 950341; wyrok z dnia 15 marca 2012 r. I CSK 314/11, LEX

nr 1164718). Sąd Najwyższy wskazał bowiem, że wprowadzona ustawą z dnia

30 maja 2008 r., obowiązująca od dnia 3 sierpnia 2008 r. nowelizacja art. 446 k.c. polegająca na dodaniu § 4, nie pozbawia najbliższych członków rodziny zmarłego możliwości dochodzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. także

w wypadku, gdy czyn niedozwolony popełniony został przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Uznał nadto, że skutkiem nowelizacji jest obecnie możliwość dochodzenia przez najbliższych członków rodziny osoby zmarłej na skutek deliktu roszczenia

o zadośćuczynienie zarówno na podstawie art. 446 § 4, jak i art. 448 k.c. podczas gdy przed nowelizacją jedyną podstawę roszczenia o zadośćuczynienie stanowił art. 448 k.c., zarówno dla najbliższych członków rodziny zmarłego, jak i dla innych podmiotów. Akceptując taki pogląd, Sąd Najwyższy podkreślił, że katalog dóbr osobistych wymienionych w art. 23 k.c. nie jest zamknięty i uprawnione jest uznanie, że dobrem osobistym jest także więź rodzinna oparta na pokrewieństwie

i zawarciu małżeństwa, z tym, że nie każdą więź rodzinną można zaliczyć do katalogu dóbr osobistych, lecz jedynie taką, której zerwanie powoduje ból, cierpienie i rodzi poczucie krzywdy. Osoba dochodząca roszczenia na podstawie art. 448 k.c. powinna zatem wykazać istnienie tego rodzaju więzi, stanowiącej jej dobro osobiste podlegające ochronie. Ponadto podkreślił, że osoba dochodząca zadośćuczynienia za spowodowanie śmierci osoby najbliższej nie jest poszkodowana jedynie pośrednio. Ten sam czyn niedozwolony, którego następstwem jest śmierć może bowiem wyrządzać krzywdę różnym osobom. Krzywdą wyrządzoną zmarłemu jest utrata życia, dla osób mu bliskich zaś jest

to naruszenie dobra osobistego poprzez zerwanie więzi emocjonalnej, szczególnie bliskiej w relacjach rodzinnych. Osoby bliskie jako bezpośrednio poszkodowane dochodzą na podstawie art. 448 k.c. naprawienia własnej krzywdy, doznanej poprzez naruszenie ich własnego dobra osobistego (por. powołana powyżej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r. III CZP 32/11, LEX nr 852341 i nr 950341).

W ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy słusznie wywiódł, że wskutek śmierci matki, będącej następstwem czynu niedozwolonego, doszło do naruszenia dobra osobistego każdego z powodów, a mianowicie więzi rodzinnej wynikającej z pokrewieństwa łączącego ich ze zmarłą. Przy czym była to szczególnie więź łącząca z matką dzieci w początkowym okresie ich życia. Wbrew twierdzeniom apelującego młody wiek powodów, który jakoby miał skutkować brakiem zdolności świadomego i pełnego odczucia krzywdy związanej z utratą matki, nie uzasadnia przyjęcia, że nie doszło do naruszenia wskazanego dobra osobistego powodów. Po pierwsze, ochrona dóbr osobistych ma charakter obiektywny i według kryteriów obiektywnych, poprzez odwołanie się do ocen społecznych a nie subiektywnych odczuć osób pokrzywdzonych, należy oceniać czy do naruszenia dobra osobistego rzeczywiście doszło. Według zaś obiektywnej oceny społecznej, z punktu widzenia rozsądnego człowieka, pozbawienie dzieci matki już w początkowych latach ich życia stanowi krzywdę, której rozmiar uzasadnia przyjęcie, że zostało naruszone dobro osobiste powodów w postaci więzi rodzinnej wynikającej z pokrewieństwa. Po drugie, nawet jeżeli małoletni powodowie nie potrafili racjonalnie wyartykułować własnych odczuć i lęków związanych ze śmiercią matki, to ich istnienie wyrazili swoim zachowaniem. Niepokojem, lękiem okazywanym, gdy opiekujący się nim dziadkowie wychodzili z domu, związanym z obawą, że nie wrócą czy spaniem przy zapalanej lampce i przychodzeniem do łóżka opiekuna, nadmierną płaczliwością. Powódka miała też kłopoty z odnalezieniem się w szkole wymagające dwuletniego, systematycznego wsparcia ze strony psychologa szkolnego. Takie reakcje dzieci niewątpliwie wskazują, że utrata matki i zerwanie z tej przyczyny łączących te osoby więzi rodzinnych spowodowały ból, cierpienie i poczucie krzywdy uzasadniające uznanie, że doszło do naruszenia dóbr osobistych powodów. Powodowie zostali bowiem pozbawieni udziału jednego z rodziców w ich wychowaniu i opiece nad nimi, i to tego, który zajmował się nimi w większym stopniu. Strata ta bezpośrednio dotyczy okresu dzieciństwa i wczesnej młodości, ale też powodowie utracili możliwość uzyskania wsparcia i pomocy matki w ważnych chwilach dorosłego życia, utracili osobę, na której życzliwość i pomoc mogli zawsze liczyć. Nie budzi bowiem w ustalonym stanie faktycznym wątpliwości, że rodzina powodów funkcjonowała prawidłowo, łączyła dzieci z matką bliska i silna więź emocjonalna, uczuciowa. Ze strony matki małoletni powodowie spotykali się ze stałym zainteresowaniem, opieką i dbałością o ich rozwój, fizyczny, emocjonalny i umysłowy. Matka stanowiła dla nich stały punkt odniesienia, dawała poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji, a jej utrata wywołała poczucie porzucenia, osamotnienia.

Nie jest również uprawniony zarzut naruszenia poprzez niewłaściwą wykładnię art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. 2013.392; t.j.) polegający zdaniem apelującego na nieuprawnionym przyjęciu, że naruszenie dóbr osobistych mieści się w katalogu następstw szkody wyrządzonej w związku z ruchem pojazdów mechanicznych wymienionych w tym przepisie, objętych odpowiedzialnością ubezpieczyciela z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.

Także w tym przedmiocie w orzecznictwie i w doktrynie wyrażono pogląd, że wysokość świadczenia ubezpieczyciela z umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych jest ustalana według reguł cywilnego prawa odszkodowawczego. O rodzaju i wysokości świadczeń należnych od ubezpieczyciela decydują więc przepisy kodeksu cywilnego. Art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. 2013.392; t.j.) odsyła do przepisów kodeksu cywilnego, a art. 36 ust. 1 powołanej ustawy wprost stanowi, że odszkodowanie ustala się i wypłaca w granicach odpowiedzialności cywilnej posiadacza lub kierującego pojazdem mechanicznym. Tym samym pojęcie szkody należy zgodnie z prawem cywilnym rozumieć szeroko, jako obejmujące

wszelkie uszczerbki, zarówno majątkowe, jak i niemajątkowe, w tym krzywdę, która stanowi niemajątkową postać szkody. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia

7 listopada 2012 r. III CZP 67/12, LEX nr 1230027 oraz z dnia 20 grudnia 2012 r. III CZP 93/12 LEX nr 1267081; glosa Mirosława Gumularza do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, LEX nr 852341 i nr 950341). Tym samym treść art. 34 ust. 1 powołanej ustawy z dnia 22 maja 2003 r.

o ubezpieczeniach (...), który stanowi, że z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych przysługuje odszkodowanie, jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę, której następstwem jest śmierć, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia bądź też utrata, zniszczenie lub uszkodzenie mienia, nie wyklucza dochodzenia naprawienia przez ubezpieczyciela krzywdy będącej następstwem naruszenia dobra osobistego bliskiego osoby zmarłej wskutek deliktu. Przepis ten nie stanowi bowiem samodzielnej podstawy odpowiedzialności odszkodowawczej ubezpieczyciela z umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. Zaś osoba dochodząca zadośćuczynienia pieniężnego za spowodowanie śmierci osoby jej bliskiej nie jest poszkodowana jedynie pośrednio lecz także bezpośrednio, wskutek naruszenia jej własnego dobra osobistego poprzez zerwanie jej więzi emocjonalnej ze zmarłym, szczególnie bliskiej w relacjach rodzinnych.

Także przepis art. 822 § 1 k.c. stanowi, że przez umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciel zobowiązuje się do zapłacenia określonego w umowie odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, wobec których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo ubezpieczony. Nie budzi wątpliwości, że podstawy i zakres odpowiedzialności osób, za które odpowiedzialność gwarancyjną ubezpieczyciel ponosi na podstawie tego przepisu, określają stosowne przepisy kodeksu cywilnego. A zatem powołany przepis nie został naruszony przez jego niewłaściwą wykładnię przez Sąd Okręgowy, który poza tym miał na uwadze, że przepis art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. 2013.392; t.j.) ma w stosunku do art. 822 § 1 k.c. charakter przepisu szczególnego (por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2008 r.

w sprawie III CZP 115/07, LEX nr 342335).

W ustalonym stanie faktycznym nie jest również uzasadniony zarzut naruszenia art. 448 k.c., na podstawie którego, w związku z art. 24 § 1 k.c., Sąd Okręgowy przyznał powodom zadośćuczynienie pieniężne za doznaną wskutek naruszenia dobra osobistego krzywdę.

Przy ustalaniu „odpowiedniej” sumy zadośćuczynienia na podstawie

art. 448 k.c. możliwe jest korzystanie z dorobku orzecznictwa

i piśmiennictwa odnoszącego się do art. 445 k.c. Zatem przy określaniu wysokości zadośćuczynienia należy brać pod uwagę całokształt okoliczności sprawy

i kompensacyjną funkcję zadośćuczynienia. Wśród okoliczności wpływających

na ustalenie odpowiedniej sumy zadośćuczynienia należy uwzględnić rodzaj naruszonego dobra i rozmiar doznanej krzywdy, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem nagłego odejścia, intensywność naruszenia i natężenie winy sprawcy, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, rolę jaką zmarły pełnił w rodzinie, zdolność pokrzywdzonego odnalezienia się w nowej rzeczywistości, wiek pokrzywdzonego, itp. Należy również mieć na uwadze, że zarzut naruszenia prawa materialnego przez zawyżenie (zaniżenie) kwoty zadośćuczynienia, przy uwzględnieniu ocennego charakteru kryteriów ustalania jego wysokości, może okazać się skuteczny tylko w wypadku wykazania oczywistego, rażącego naruszenia tych kryteriów lub oczywistej niewspółmierności kwoty do doznanej krzywdy. (por. wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 16 kwietnia 2002 r. V CKN 101/00; LEX nr 55467, z dnia

13 czerwca 2002 r. V CKN 1421/00; LEX nr 1103625).

W ustalonym stanie faktycznym nie ma uzasadnionych podstaw, i apelujący takich podstaw nie wskazuje, aby uznać przyznane powodom zadośćuczynienie

za niewspółmierne do doznanej przez nich krzywdy, za rażąco wygórowane. Sąd Okręgowy zindywidualizował w ramach ustalonego stanu faktycznego kryteria, według których określał wysokość przyznanego powodom zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę doznaną wskutek tragicznej śmierci ich matki. Miał na uwadze młody wiek powodów i znaczącą rolę jaką w ich życiu i w rodzinie pełniła zmarła matka. Uwzględnił tym samym rodzaj i intensywność więzi uczuciowych, emocjonalnych, pomiędzy matką a powodami, typową dla prawidłowo funkcjonującej rodziny a także etap życia powodów, w którym więź ta została zerwana. Miał zatem na uwadze, że skutki nagłej, tragicznej utraty matki w wypadku, w którym sami też uczestniczyli, powodowie będą odczuwali przez resztę ich życia, w okresie dzieciństwa, młodości i jako dorośli ludzie. Powodowie utracili związane z osobą matki poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji, nagle i definitywne zniknięcie matki z ich otoczenia spowodowało niewątpliwie szok, poczucie porzucenia i związane z tym poczucie nieuzasadnionej, trudnej do pojęcia krzywdy. Małoletni powodowie zostali pozbawieni możliwości odczuwania miłości matki, jej życzliwości i radości z ich osiągnięć a także codziennej opieki oraz towarzyszenia i wsparcia przy przechodzeniu do kolejnych etapów życia czy we wszelkiego rodzaju trudnych sytuacjach życiowych. Z uwagi na okoliczności wypadku w pierwszym okresie po śmierci matki powodowie mieli też niewątpliwie trudne relacje z ojcem, oboje ich rodziców zastąpili im na co dzień dziadkowie, i dopiero na etapie rozpoznawanej sprawy ojciec przejął pełną pieczę nad nimi. U małoletniej powódki wystąpiły na skutek nagłego odejścia matki zaburzenia, które wymagały podjęcia specjalistycznej terapii. Małoletni powód takiej terapii nie został poddany, ale nadal żyje w lęku, że mogłyby nagle zniknąć kolejne bliskie mu osoby. Nie można też pominąć, że małoletni byli bezpośrednimi świadkami śmierci matki.

Przy ocennym charakterze kryteriów ustalania wysokości zadośćuczynienia, uwzględnienie powyższych okoliczności obrazujących skutki nagłej śmierci matki powodów oraz kompensacyjnej funkcji zadośćuczynienia, której zrealizowanie wymaga by przyznana tytułem zadośćuczynienia suma miała jakąś ekonomicznie odczuwalną dla pokrzywdzonego wartość, nie można uznać by, jak twierdzi apelujący sumy zadośćuczynienia przyznanego powodom na podstawie art. 448 § 1 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. wymagały korekty jako rażąco wygórowane.

Kwoty 35.000 zł na rzecz K. Z. i 40.000 zł na rzecz J. Z. nie mogą bowiem zostać uznane za oczywiście niewspółmierne do doznanej przez powodów krzywdy ani nie zostały ustalone z oczywistym, rażącym naruszeniem wypracowanych w orzecznictwie kryteriów ustalania wysokości zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę (art. 445 § 1 k.c. i art. 448 k.c.).

Tym samym apelacja, w zakresie w jakim kwestionuje zasadę odpowiedzialności pozwanego oraz wysokość przyznanego powodom z tytułu naruszenia dóbr osobistych zadośćuczynienia, podlegała oddaleniu jako nieuzasadniona. W ustalonym stanie faktycznym nie zasługuje również na uwzględnienie wniosek apelacji o zmianę daty początkowej naliczania odsetek za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia. Wbrew twierdzeniom apelującego, zasądzając odsetki od dnia następującego po upływie 30 dni od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, Sąd Okręgowy nie naruszył art. 481 § 1 k.c. w zw.

z art. 817 k.c. i art. 363 § 2 k.c.

Świadczenia, których źródłem są czyny niedozwolone mają co do zasady charakter świadczeń bezterminowych, których termin spełnienia nie jest oznaczony. Zatem zgodnie z dyspozycją art. 455 k.c., jeżeli termin ich spełnienia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, powinny być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

Termin spełnienia świadczenia ubezpieczyciela z umowy ubezpieczenia określa pominięty przez apelującego 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r.

o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152

z późn. zm.), stanowiąc, że zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie

w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie. Przewidziana w ustępie 2 tego przepisu możliwość przedłużenia tego terminu ma charakter wyjątkowy. Z uwagi na

swój szczególny charakter, art. 14 ust. 1 wskazanej ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, uchyla stosowanie w zakresie nim uregulowanym art. 817 k.c., co czyni bezprzedmiotowym zarzut naruszenia tego przepisu. Jednocześnie w okolicznościach sprawy pozwany nie ma uzasadnionych podstaw do zarzucenia niewłaściwego zastosowania art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r.

o ubezpieczeniach obowiązkowych (...). Bezsporne jest, że powodowie zgłosili szkodę ubezpieczycielowi przed wytoczeniem powództwa, dokonując tym samym wezwania do spełnienia świadczenia. Zatem uprawnione byłoby liczenie trzydziestodniowego terminu w jakim pozwany obowiązany był spełnić świadczenie od daty tego zgłoszenia. Jednak Sąd Okręgowy, powołując niewykazanie przez powodów daty zgłoszenia szkody i jego treści, przyjął, że skutecznego wezwania pozwanego do spełnienia świadczenia powodowie dokonali dopiero w pozwie, a termin spełnienia świadczenia biegł od daty doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, a zatem z korzyścią dla pozwanego.

W ustalonym stanie faktycznym nie było poza tym przesłanek do ustalania rozmiaru krzywdy i zadośćuczynienia dopiero na datę wyrokowania, skoro rozmiar krzywdy powodów nie uległ zmianie pomiędzy datą doręczenia odpisu pozwu

a datą wyrokowania a pozwany mógł, i był zobowiązany, ustalić rozmiar krzywdy doznanej przez powodów we własnym zakresie. W okresie tym nie wystąpiła też istotna zmiana siły nabywczej pieniądza, a zatem w analizowanym stanie faktycznym zasądzone na rzecz powodów odsetki za opóźnienie nie pełnią dodatkowo funkcji waloryzacyjnej. Nie jest tym samym uzasadniony zarzut naruszenia art. 362 § 2 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 10 lutego 2000 r. II CKN 725/98 OSNC 2000/9/158). Wbrew sugestiom apelującego naliczanie należnych powodom odsetek za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia nie prowadzi bowiem do nieuzasadnionego ich wzbogacenia. Zaskarżone rozstrzygnięcie w zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie odpowiada dyspozycji art. 481 § 1 k.c., zgodnie z którym odsetki za opóźnienie

w spełnieniu świadczenia przysługują wierzycielowi za sam fakt opóźnienia, niezależnie od jego przyczyn i niezależnie od tego czy wierzyciel poniósł w jego następstwie szkodę. Spełniają określone tym przepisem swoje zasadnicze funkcje: „wynagrodzenia” za korzystanie przez wierzyciela z sumy pieniężnej będącej przedmiotem niespełnionego w terminie świadczenia i gwarancyjną, skłaniającą wierzyciela do terminowego wykonania zobowiązania.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł oddalił apelację jako bezzasadną, rozstrzygając o kosztach procesu

na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.